

**Ж.Нәжімеденов атындағы негізгі орта мектебі бойынша
сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін ішкі талдау
нәтижелері бойынша талдамалық анықтама**

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Заңының 8-бабын, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет министрінің 2016 жылғы 19 қазандағы № 12 бұйрығымен бекітілген сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізудің үлгілік қағидаларын, сондай-ақ мемлекеттік органдардың, ұйымдар мен субъектілердің қызметіндегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жасау жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды орындау үшін мемлекеттік сектордың, мектеп директорының бұйрығы негізінде 2024 жылға Атырау облыстық беру басқармасының Құрманғазы ауданы білім бөлімінің «Ж.Нәжімеденов атындағы негізгі орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізілді.

Жоғарыда көрсетілген бұйрықпен қызметтегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізу жөніндегі жұмыс тобының құрамы бекітілді. Сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау "ұйымдастыру - басқару қызметіндегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін анықтау" бағыты бойынша мына мәселелер қаралды:

- персоналды басқару, оның ішінде кадрлардың ауысуы, тәртіптік практика;
- мүдделер қақтығысын реттеу;
- Мемлекеттік қызмет көрсету;
- ұйымдастырушылық-басқарушылық қызметтен туындайтын өзге де мәселелер;
- қызметтік әдеп пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама нормаларын сақтау бойынша;
- Талдау жүргізу кезеңі: 2024 жыл болып белгіленді. Талдау қорытындысы бойынша мыналар анықталды.
- Мектеп мекен-жайы: Ғ.Әліпов ауылы, Жаңақұрылыс көшесі 12 үй
Мектеп директоры: Тенельбаева Мейрамгуль Сериковна, лауазымын 16.03.2022 ж бастап қазіргі уақытқа дейін атқарады (№144 бұйрық)
- Мектеп қызметінің мәні бастауыш білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын, негізгі орта білім беруді, сондай-ақ мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыру, қолжетімді сапалы мемлекеттік қызметтерді қамтамасыз ету болып табылады.
- Мемлекеттік мекеме қызметінің мақсаты білім алушылардың жалпы ғылыми және жалпы мәдени даярлығын қалыптастыру болып табылады
- жалпы білім беру бағдарламалары мазмұнының міндетті минимумын игеру, білім алушылардың өмірде және қоғамда әлеуметтік бейімделуі, кәсіпті, еңбек қызметін саналы түрде таңдау және игеру үшін негіз құру, Азаматтыққа және Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу негізінде жүзеге асырылады.

- Тексеру кезінде мектеп қызметін 2021 жылғы 13 қаңтардағы №64-1915-00 ММ Жарғы негізінде жүзеге асырады.

- Мектептің білім беру қызметімен айналысуға лицензиясы бар
№ KZ10LAA00021652

"Қызметті қозғайтын нормативтік құқықтық және құқықтық актілердегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін анықтау" бағыты бойынша ішкі талдау:

- Жүргізілген талдау нәтижелері бойынша директордың (мектептің) өз қалауы бойынша қабылдауына ықпал ететін, жеке және заңды тұлғалардың өз құқықтары мен заңды мүдделерін іске асыру кезінде кедергілер жасауға ықпал ететін, нормативтік құқықтық актілерді өз бетінше түсіндіруге мүмкіндік туғызатын құқықтық олқылықтар белгіленбеген.

2024 жылы кезеңде негізгі қызмет бойынша, жеке құрам бойынша, ұйымдастырушылық-өкімдік және әкімшілік-шаруашылық мәселелер бойынша бұйрықтар "Қазақстан Республикасындағы тілдер туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес мемлекеттік тілде ресімделді, сондай-ақ қолданыстағы заңнамалық актілерге, Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес келеді. Бұдан басқа, қолданыстағы нормативтік құқықтық актілердің ҚР заңнамасына сәйкестігі тұрғысынан құқықтық мониторингі жүргізіледі, сондай-ақ жоғары деңгейдегі нормативтік-құқықтық актілерге қайшы келетін нормативтік құқықтық актілер жоқ.

Аппараттың ұйымдастырушылық-басқарушылық қызметіне ішкі талдау келесі критерийлер бойынша жүргізілді:

- персоналды басқару, оның ішінде кадрлардың ауысуы, тәртіптік практика;
- мүдделер қақтығысын реттеу;
- Мемлекеттік қызмет көрсету;
- ұйымдастырушылық-басқарушылық қызметтен туындайтын өзге де мәселелер;
- қызметтік әдеп пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама нормаларын сақтау бойынша;

* Мекеменің ұйымдастырушылық-басқарушылық қызметіндегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдері

* Персоналды басқару, оның ішінде кадрлардың ауысуы

Персоналды басқару саласындағы ішкі талдау барысында, оның ішінде кадрлардың ауысуы, сыбайлас жемқорлық тәуекелдері анықталған жоқ.

Штат саны (мектеп) -32,5 бірлікті құрайды, оның ішінде 19 - оқытушылар құрамы, 27 - көмекші персонал. Бос жұмыс орындары 2024 жылдың 2-тоқсанында орыс тілі 21 сағат, химия 5 сағат, биология 6 сағат, көркемөңбек 7 сағат, ШО тәрбиешісі 1 ставка еңбек кз порталына жарияланды, жұмысқа орналасуға өтініштер пәндер бойынша түскен жоқ. Орыс тілі, биология, химия пәндерін көршілес мектептен қосып атқарушы мұғалімдер алынды. Көркемөңбек пәнінен өтініш берген маман болмады, сол себепті іштен

мамандарды қайта даярлау курсынан өткізіп, сағаттар уақытша берілді. ШО тәрбиешісі уақытша көп жылдардан жұмыс жасап, жұмыс сұрап жүрген мектепке дейінгі оқыту бойынша жоғары білімді Исмахова Сараға берілді.

Кадрлардың ауысуын талдау көрсеткендей, 2024 жылдың басында отбасылық жағдайына байланысты берілген өз өтінішіне сәйкес орыс тілі пәнінің мұғалімі Тлеулиева А жұмыстан босатылды, оның орнына Ақкөл мектебінен келіп жұмыс жасап жүрген Э. Турахбаева өз жұмысын жалғастырды. Мектепте дене шынықтыру пәнінің мұғалімі болып жұмыс жасаған Туленов Кинеш өз өтініші негізінде жұмыстан босатылды. Оның орнына уақытша дене шынықтыру пәнінің мұғалімі Джаменов Жаксылық орналасты. Мектепте зертханашы қызметінде болған Қапшаева Н. Зейнеткерлік жасқа жетіп, жұмысынан босады. Бос орын еңбек кз порталына жарияланып, орнына ауыл тұрғыны А.Бақтанова орналасты. Мектептің информатика пәнінің мұғалімі Ж.Утешевтің өз денсаулығына байланысты жазған өтінішіне байланысты уақытша босатылып, орнына көршілес мектептен информатика пәнінің мұғалімі Кубенов Тілекқабыл уақытша 1,5 ай уақытқа жұмысқа алынды. Тамыз айында денсаулығына байланысты жазған өз өтінішіне сәйкес мектептің есепшісі Жандыбаева Рая жұмысынан босап, оның орнына уақытша есепші А. Искалиева орналасты. Биология пәнінің мұғалімі болып бір жыл жұмыс жасаған Ирланова Аяжан қала мектебіне ауысуына байланысты жазған өтінішіне сәйкес жұмыстан босатылып, биологиядан 6 сағат еңбек кз порталына жарияланды.

Теріс себептер бойынша жұмыстан шығарылғандар жоқ.

Тәртіптік практиканы талдау барысында 2024 жыл ішінде мекемеде 4 рет тәртіптік жаза қолданылғаны анықталды.

Қызметкерлердің жеке істері, оның ішінде біліктілік (дипломдар) беріле отырып, жоғары не кәсіптік және техникалық білімінің бар екендігін куәландыратын құжаттар тексерілді, оның барысында барлық қызметкерлердің тиісті салалардың уәкілетті органдарының нормативтік құқықтық актілерінде белгіленген біліктілік талаптарына сәйкес келетіні анықталды.

Сондай-ақ, қызметкерлердің жеке істері Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 26-бабы 2-тармағының 3) тармақшасында кәмелетке толмағандардың қатысуымен білім беру, тәрбиелеу және дамыту, демалу мен сауықтыруды, дене шынықтыру мен спортты, медициналық камтамасыз етуді, әлеуметтік қызметтер көрсетуді, мәдениет пен өнерді ұйымдастыру саласындағы ұйымға жұмысқа орналасуға жол бермеу бөлігінде көзделген шектеулердің болмауы тұрғысынан тексерілді соттылығы бар немесе бар, қылмыстық қудалауға ұшыраған немесе ұшыраған адамдарды (адамдарды қоспағанда), ҚР Қылмыстық-процестік кодексінің 35-бабы бірінші бөлігінің 1) және 2) тармақшаларының негізінде өздеріне қатысты қылмыстық қудалау тоқтатылды) қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін: адам өлтіру, денсаулыққа қасақана зиян

келтіру, халықтың денсаулығы мен имандылығына, жыныстық тиіспеушілікке қарсы, экстремистік немесе террористік қылмыстар, адам саудасы үшін.

Қызметкерлердің жеке істерінде Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу Комитетінің ақпараттық-анықтамалық есептеріне сәйкес соттылығының жоқтығы туралы анықтамалар бар екені анықталды.

"Арнайы есепке алу" ААЖ дерекқорына сәйкес Мекеме қызметкерлерінің ешқайсысының қылмыстық қылмыстары үшін соттылығы не өтелмеген соттылығы жоқ, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасағаны үшін жауаптылыққа тарту туралы мәліметтер жоқ.

Ішкі талдау барысында лауазымды адамдар үшін қолданыстағы заңнамамен белгіленген сыбайлас жемқорлыққа қарсы қабылданған шектеулер мен тыйымдардың бұзылуы анықталған жоқ.

* Мүдделер қақтығысын реттеу

Мекеме қызметіндегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін ішкі талдау барысында мүдделер қақтығысы анықталған жоқ.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманы орындау мақсатында барлық қызметкерлер (мектептер) қызметтік әдеп ережелерімен танысты.

* Ұйымдастырушылық-басқарушылық қызметтен туындайтын өзге де мәселелер

* Тауарларды, жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді сатып алуға байланысты Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру.

Мемлекеттік сатып алу порталы арқылы 99 келісім шарт жасалып, барлығы 140 тауар, қызмет түрлері сатып алынды. Бұлардың көпшілігі баға ұсынысын сұрату тәсілімен өтсе, кейбіреулері Мемлекеттік сатып алу Заңына сәйкес бір көзден сатып алынды.

* Мемлекеттік қызмет көрсету.

Қазақстан Республикасы цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрінің м. а. 2020 жылғы 31 қаңтардағы № 39/ҰК бұйрығына сәйкес, "мемлекеттік көрсетілетін қызметтер тізілімін бекіту туралы" білім беру саласында мектеп 6 мемлекеттік қызмет көрсетеді: "негізгі орта және жалпы орта білім туралы құжаттардың телнұсқаларын беру", " құжаттарды қабылдау және қабылдау бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін бағдарламалары бойынша оқыту үшін ведомстволық бағыныстылығына қарамастан білім беру ұйымдарында",

"Жалпы білім беретін мектептердегі білім алушылар мен тәрбиеленушілердің жекелеген санаттарына тегін және жеңілдікпен тамақтандыруды ұсыну", " мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын педагог қызметкерлерге және оларға теңестірілген білім беру

ұйымдарының тұлғаларына біліктілік санаттарын беруге (растауға) аттестаттаудан өту үшін құжаттарды қабылдау", "Балаларды үйде жеке тегін оқытуды ұйымдастыру үшін құжаттарды қабылдау, денсаулық жағдайы бойынша ұзақ уақыт бойы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру ұйымдарына бара алмайтын", "аз қамтылған отбасылардан шыққан балаларға қала сыртындағы және мектеп жанындағы лагерьлерде демалыс беруге құжаттар қабылдау және жолдамалар беру".

Көрсетілген мемлекеттік қызметтерді электрондық нысанда және қағаз нысанда ұсыну тәсілдері.

Ж. Нәжімеденов атындағы негізгі орта мектебі 1 қыркүйекке дейін алты жасқа толған білім беру ұйымының (Ғ.Әліпов ауылы, Тоғайлы, Нұрлыжол, Жанакұрылыс, Кенжайлау мөлтек аудандары) қызмет көрсету аумағында тұратын барлық балаларды бірінші сыныпқа қабылдауды қамтамасыз етеді.

Осы мемлекеттік қызметті жүзеге асыру тәсілдері ата-аналарға электрондық нысанда және қағаз форматта ұсынылады.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін жою мақсатында Ж. Нәжімеденов атындағы негізгі орта мектебі порталда өтініштерді тіркеуді жүзеге асыра отырып, осы мемлекеттік қызметті электрондық форматта көрсетеді.

2024 жыл ішінде бірінші сынып оқушыларының ата-аналарынан "бірінші сыныпқа қабылдау" туралы өтініштер egov.kz порталы арқылы 4 ата анадан өтініш келіп түсіп, оқушылар қабылданды.

Қағаз форматында өтініштер анықталған жоқ.

1-сыныпқа қабылдау қызметін көрсету мерзімі: 1 сәуірден 1 тамызға дейін.

"Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдау" мемлекеттік қызмет көрсету туралы ақпарат мектеп сайтында орналастырылған (Мемлекеттік қызмет көрсету қағидалары). Сондай-ақ, сайтта осы мемлекеттік қызметті жүзеге асыру бойынша жауапты тұлғалар туралы ақпарат орналастырылған.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 25 қаңтардағы №28 бұйрығына 3-қосымшаға сәйкес "негізгі орта, жалпы орта білім туралы құжаттардың телнұсқаларын беру" мемлекеттік көрсетілетін қызмет стандартына сәйкес құжаттаманың жүргізіліп жатқанын көрсетті.

2024 жылдың ішінде телнұсқаларды беруге 1 өтініш «Халыққа қызмет көрсету орталығы» арқылы келіп, уақытымен қызмет көрсетілді.

Мемлекеттік қызмет көрсетуде бұзушылықтар анықталған жоқ.

2024 жылдың ішінде кезеңінде "білім беру ұйымдары мен республикалық ведомстволық бағынысты білім беру ұйымдарының педагогтерін біліктілік санаттарын беру және растау үшін аттестаттаудан өту үшін құжаттарды қабылдау" мемлекеттік қызметі көрсетілмеген, себебі өтініштер болған жоқ.

Қағаз түрінде берілген өтініштер саны -8.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдері анықталған жоқ.

Есептік кезеңде мектеп 4 мемлекеттік қызмет көрсетті. Қызметтер белгіленген мерзімде бекітілген Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер қағидаларына сәйкес көрсетілген.

Өтініштер бойынша Мемлекеттік қызмет көрсетуге шағымдар жоқ.

Сот актілері мен прокурорлық қадағалау актілері болған жоқ.

* Жеке және заңды тұлғалардың өтініштері

Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау жөніндегі жұмыстың жай-күйін талдау жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін есепке алу, есепке алу "жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы"ҚР Заңына сәйкес белгіленген тәртіппен және мерзімдерде қаралатынын анықтады. Жеке және заңды тұлғалардың өтініштері e-otinish порталы арқылы қабылданып отыр. 2024 жыл ішінде 7 өтініш түсіп, жауабы берілді.

Мектеп директорына, директордың оқу-тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарларына 2024 жыл ішінде заңды тұлғалардан өтініштер түскен жоқ.

* Қызметтік әдеп пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы нормаларды сақтау заңнама.

Мектеп қызметкерлеріне қойылатын талаптар, Әдеп кодексінің және сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманың талаптары сақталады. Талдау жүргізу кезінде Әдеп кодексінің және сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманың нормаларын сақтауға байланысты тәуекелдердің туындау жағдайларын растау табылған жоқ.

* Ақпараттық саясат

ҚР "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Заңының 4-бабының 3) тармақшасына сәйкес, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың негізгі қағидаттарының бірі жариялылық пен ашықтық қағидаты болып табылады.

Қазіргі жағдайда осы қағиданы іске асырудың табыстылығы мемлекеттік органдардың өз интернет - ресурстарында ақпаратты орналастыру арқылы ақпаратқа ашық қолжетімділік беру арқылы қызметтің ашықтығы мен ашықтығын қамтамасыз етуге бағытталған заңдар мен ҚР өзге де нормативтік құқықтық актілерінің талаптарын орындауына байланысты.

Ж.Нәжімеденов атындағы негізгі орта мектебі өзінің интернет-ресурсы/Facebook, Instagram парақшасы әзірленді .

Facebook парақшасында Сенім телефондары, азаматтарды қабылдау туралы ақпарат, басшылықтың Байланыс телефондары орналастырылған.

Мекемеге, сондай-ақ мекеменің лауазымды тұлғаларына, қызметкерлеріне қатысты жағымсыз материалдарды, жарияланымдарды анықтау үшін бұқаралық ақпарат құралдарына мониторинг жүргізілді.

Мониторинг нәтижелері бойынша сыбайлас жемқорлық тәуекелдері анықталған жоқ.

* Білім алушыларды әлеуметтік қорғау және құқық бұзушылықтың алдын алу.
2024 жыл ішіндегі жағдай бойынша мектепте оқушылар-59, мектепалды даярлық сыныбының тәрбиеленушілері- 5, ата - анасының қамқорлығынсыз қалған балалар санатынан - 0 қамқорлықтағы адам -0, патронат оқиды - 0
Сенімхат бойынша – 0 адам; мүгедек балалар -0; көп балалы отбасылар - _;
қолайсыз отбасылар -0; аз қамтылғандар -0.
ЭБЖМ -0 есебінде тұрған білім алушылар.

Есепте тұрған білім алушылар-0.

2024 жыл ішінде Ж.Нәжімеденов атындағы негізгі орта мектебі жүргізілген талдау нәтижелері бойынша тегін ыстық тамақпен Мемлекеттік қызмет көрсету кезінде бұзушылықтар анықталған жоқ. Есепті кезеңде мектепке 7 ата-анадан балаларын тегін ыссы тамақпен қамту жөнінде өтініш түсіп, нәтижесінде 9 оқушы тегін ыссы тамақпен қамтылды. Өтініштер бойынша Мемлекеттік қызмет көрсетуге шағымдар жоқ.

Сот актілері мен прокурорлық қадағалау актілері болған жоқ.

* Өтініштер бойынша осы мемлекеттік қызметті көрсетуге шағымдар жоқ.
Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі жұмыстың жай-күйі
Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі қызметті жоспарлау
сыбайлас жемқорлықты тудыратын себептер мен жағдайларды жүйелі түрде жоюдың негізгі тетігі болып табылады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-шаралар 2024 жылғы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жоспарында баяндалған.

Жоспарда қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы сананы қалыптастыру мақсатында бұқаралық ақпарат құралдарында ақпараттық - насихаттау жұмысы жөніндегі іс-шаралар көрсетілген.

Мектепте адамгершілігі жоғары, жауапты, бастамашыл және әлеуметтік - Құзыретті азамат пен патриоттың қалыптасуы мен дамуы үшін жағдай жасау мақсатында мектептің белсенді оқушылары арасынан "Адал Ұрпақ" клубын ашу туралы бұйрық шығарылды, клубтың жұмысына жауапты мектеп директорының тәрбие ісі орынбасары Н.Құлбаева. "Адал Ұрпақ" клубының жұмыс жоспары жасалды және бекітілді. Бұл клубтың негізгі міндеті мектеп ортасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті нығайту жөніндегі бастамаларды көтермелеу, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-шараларды ұйымдастыруға қатысу болып табылады.

"Адал Ұрпақ" ерікті клубы сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы Ақпарат және шығармашылық, мәдени-бұқаралық іс-шаралар секцияларынан тұрады.

Мектепте өткізілген іс-шаралар бойынша берілген ақпаратқа сәйкес, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шеңберінде барлық іс-шаралар мектеп

оқушыларымен, педагогтармен және ата-аналармен өзара іс-қимылға бағытталған.

* Прокурорлық қадағалау актілері

Тексерілетін кезеңде тоқсанда мекемеге, мекеменің лауазымды тұлғаларына қатысты прокуратура органдары тарапынан бақылау-қадағалау функциялары қызметті жоспарлы және жоспардан тыс тексерулер (шағымдар, өтініштер бойынша) жүргізу және заңдылықты бұзу арқылы жүзеге асырылмаған.

ОДАН ӘРІ ҚЫЗМЕТ БАРЫСЫНДА СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ТӘУЕКЕЛДЕРІНЕ ЖОЛ БЕРМЕУ ЖӨНІНДЕГІ ҰСЫНЫМДАР

1. Мекеменің қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық құжаттарға сәйкес барлық талаптардың қатаң орындалуын ұстаныңыз.
2. Оқытушылар құрамы мен білім алушылар арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті тәрбиелеу және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша жұмыс жүргізу.

Мектеп директоры: М.С. Тенельбаева

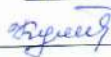
Жұмыс тобының мүшелері:

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары:

Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары:

Педагог-психолог:

Ата-аналар комитетінің төрайымы:

 -

